

מחשבה למעשה
בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

ברכה למעשה // מאכילם לאוכלים שלא חשב לאוכלם בסעודה <
איסור והיגור // כיוור כפול <
פרשת השבוע // "אני חומה" <
דיבור למעשה // מיעוט אלון הכל (המשך) <

את העלון נגן אקינוא גם בכתובת www.kollel.org.il

הרב לייב לויטן

היה דעתו עליו וברכתו שווה, האם צריך לברך על המאכל השני או שהוא נפטר עם הברכה הראשונה. ויש בזה שלושה אופנים. א כאשר מביאים לפניו אותו מין ממש, וכגון שהיה אוכל תפוח והביאו לו תפוח נוסף שלא היה דעתו עליו. ב הוא כאשר לא מביאים לפניו אותו מין ממש אבל זה לא מין שונה לגמרי, וכגון שהיה אוכל תפוח והביאו לפניו תפוז. ג כשמביאים לפניו מין אחר לחלוטין, וכגון שהיה אוכל דגים והביאו לפניו שוכר. ויש להקדים ולומר שכאשר היתה דעתו מפורשת על כל מה שיביאו לו, ודאי שפטר הכל, וכל הנושא הוא רק כאשר לא היתה לו דעת מפורשת, האם פטר בסתמא או לא.

והנה השו"ע כתב בסימן ר"ו סעיף ה' שאם בירך על פירות והביאו לו אפילו ממין אחר א"צ לברך. ומשמע מהמשך דברי הרמ"א שם שהמחבר מדבר אף כשלא היה בדעתו לפטור.

ולפ"ז מבואר בשו"ע שאף אם לא היה בדעתו לפטור את שאר הדברים, א"צ לברך שוב אף אם זה ממין שונה. אמנם הביא המ"ב בסק"א שגם לפי השו"ע כל מה שלא צריך לברך על המין השני הוא רק באופן שזה לא מין אחר ממש, דהיינו ששניהם פירות רק סוג שונה, אבל בסוג שונה לחלוטין כגון דגים ושוכר, יש לברך עליהם. ובילקו"י כתב שאף בכזה אופן לא יברך.

אבל דעת המג"א שכל שלא כיוון במפורש בשעת הברכה שדעתו על מה שיביאו לו, אפילו באותו מין ממש, צריך לברך שנית. ומכריע המ"ב בשם האחרונים שאם זה אותו המין ממש, א"צ לברך גם אם לא היה בדעתו, אבל אם זה לא אותו

ברכה למעשה

מאכלים שלא חשב לאוכלם

א. מצוי שאדם נמצא בתוך סעודתו, ולפתע מביאים לו דברי מאכל שלא ידע שהם אמורים להגיע, ונשאלת השאלה האם הברכה שבירך קודם יכולה לחול גם על מה שהביאו לו כעת או לא. ויש לחלק דין זה לשני מקרים. א כשנמצא בתוך סעודת פת. ב כשאוכל פירות וכדו' ומביאים לו דברי מאכל מאותו סוג ברכה. ותחילה נעסוק במקרה הראשון. השו"ע בסימן קעז' פסק בסעיף ה' שכשאדם נמצא בתוך סעודת פת והביאו לו מבית אחרים דורון שלא היה דעתו עליו, צריך לברך עליו ברכה ראשונה על אף שהוא מדברים הבאים בתוך הסעודה. וברמ"א כתב על זה "ולא ראיתי נזהרים בזה, ואפשר שהטעם הוא מפני שסתם דעת האדם על כל מה שמביאים לו בסעודה". ומבואר בשו"ע הרב וכן בערוך השולחן שגם הרמ"א לא כתב שא"צ לברך אלא באופן שיש רגילות מסוימת ששולחים דורון אחד לשני, וע"ז אומר הרמ"א שא"צ לברך כיון שדעת האדם על כל מה שיביאו לו בשעת הסעודה, ולדעת השולחן ערוך הוא דווקא אם היה דעתו ממש על הדורון, אבל אם זה דבר שאין רגילות כלל ששולחים לו, גם הרמ"א מודה שצריך לברך. וכתב הבן איש חי סוף פרשת נשא שיש לאדם לכיון בתחילת הסעודה שיהיה בדעתו לפטור כל מה שיביאו לו, ובזה יצא ידי כל הספיקות. כמו"כ מועיל לעשות בזה תנאי פעם בשנה שכל פעם שהוא מברך המוציא, דעתו לפטור בזה כל מה שיביאו לו בתוך הסעודה וזה מועיל גם אם בסעודה העכשווית לא היתה דעתו על זה.

ב. האופן השני שעלינו לדון עליו זה כאשר הוא אוכל שאר מאכלים והביאו לו מאכל אחר שלא

המין ממש, אפילו אם שניהם פירות (תפוח ותפוז) צריך לברך שנית, חוץ משלושה מקרים שבהם לכל הדעות לא צריך לברך. (1) אם עדיין עסוק באכילת הפירות הקודמים, א"צ לברך על הפירות השניים, כי זה המשכיות של הסעודה. (2) אם הפירות האחרים היו לפניו בשעת הברכה, אף שלא היה דעתו עליהם, א"צ לברך עליהם. (3) אם קבע עצמו לסעודת פירות, אף שכבר סיים את המין הראשון, לא צריך לחזור ולברך על המין השני.

יש להדגיש שכל האמור זה רק כאשר המין השני

אינו חשוב יותר מהמין הראשון, אבל אם המין השני הוא יותר חביב עליו מהמין הראשון, מבואר בסימן ריא' מ"ב סקל"ב שצריך דעת מפורשת לפטור את המין השני.

ד נמצא לסיכום: אכל תפוח והביאו לו תפוח נוסף, אינו צריך לברך עליו. אכל תפוח והביאו לו תפוז, אם יתקיים אחד מהתנאים הבאים, אינו צריך לברך על התפוז. (1) קבע עצמו לאכילת פירות. (2) התפוז היה לפניו. (3) לא סיים עדיין את התפוח. (4) היה בדעתו לאכול אף את התפוז.

איסור והיתר

כיוור כפול

הרב יאיר כהן

ונחלקו הראשונים ובעקבותיהם הפוסקים בהסבר העניין דעת המג"א (או"ח תנ"א ס"ק כ"ד) כדעת הרשב"א שיש לחלק בין מקרה שבו כל הכלי חם וכמו בסי' צ"ב שבזה אנו אומרים שטעם הטיפה יכול להתפשט בכולו וכן להיפך גם טעם הבלוע בו יוצא מכולו לבין המקרה של סי' צ"ד ששם ידית הכף נשארה קרה ולכן שם אין הבלוע יוצא מכולו אלא רק מאותו מקום שנוגע בתבשיל וכן להיפך לעניין הבלעה אין התבשיל נבלע בכולו אלא רק במקום בו הוא נוגע בלבד

ואילו דעת הש"ך (יו"ד קכ"א ס"ק י"ז) כמהר"ם מ"ץ שהחילוק הוא בין הבלעה לבין הפלטה שלגבי הבלעה אנו אומרים שטיפה הנוגעת בכלי יכולה להיבלע בכולו ולא רק במקום בו היא נוגעת ואילו לגבי הפלטה טעם הבלוע כבר אין לחוש אלא רק לטעם הבלוע באותו מקום בו מבשלים כעת

ולעניין הלכה יש לנו לחוש לדעת כולם ולכן אם הכלי חם בפועל בכולו יש לחוש גם להבלעה וגם להפלטה מכולו (בין בכלי מתכות ובין בשאר כלים) ואם שאר הכלי קר בפועל עדיין יש לחוש להבלעה בכולו אע"פ שאין חוששים להפלטה מכולו.

ועל פי זה לענייננו לגבי הכיוור היה מקום לחשוש שלא להשתמש בו לכתחילה מחשש שמא יניח דבר רותח בכיוור החלבי באותו זמן בו מניח בשר רותח בבשרי וכשכולו רותח אנו חוששים לטעמים שעוברים, ואפי' אם רק הבשר רותח ובחלבי לא מניח כעת דבר יש לחוש שאוסר את הכיוור החלבי שהרי גם בצונן אנו חוששים שנבלע בכולו גם אם לא מפליט מכולו וא"כ כשיחזור ויניח חלבי רותח בכיוור החלבי (בעודו בן יומו) הוא ייאסר שהרי הכיוור בלוע מהבשר שהונח קודם בכיוור שכנגד

שאלה: מצוי היום בשוק "כיוור כפול" ממתכת העשוי כך שהוא בעצם כלי א' אלא שהוא מחולק לשני כיוורים שונים האחד לחלבי והשני לבשרי, האם באמת מותר לכתחילה להשתמש בכלי אחד בחלקו לבשרי ובחלקו לחלבי.

תשובה: כדי לענות על שאלה זו יש לנו לדון תחילה מה באמת קורה כשמבשלים בשר או חלב במחצית מהכלי האם התבשיל נבלע בכלי בכולו או שמא בכוחו להיבלע רק באותו מקום בו בשלו אותו וכמו כן יש לדון לגבי ההפלטה האם כשמבשל תבשיל בחלק אחד בכוחו 'למשוך' טעם מכל הכלי או שהכלי פולט רק מהמקום שבו מבשל כעת

ומצינו מפורש בעניין זה בשו"ע (יו"ד סי' צ"ד ס"ב) שאם תחב כף חלבית בכלי עם בשר אין להתיר אא"כ יש שישים פעמים בבשר כנגד 'אותו חלק מהכף שנתחב בבשר' שאז אנו אומרים שהחלב שנפלט בטל בס', ומבואר שאין הכלי פולט אלא מאותו מקום שבו מבשלים כעת

והוסיף השו"ע יותר מזה שאפי' לגבי כף מתכת שדעת ר' פרץ להחמיר שפולט מכולו משום שלגבי מתכת יש לנו כלל שאם "חם מקצתו חם כולו" וכאילו כולו מתבשל בכ"ז להלכה אין חוששים לזה וגם כלי מתכת אינו פולט אלא מאותו מקום שנוגע כעת בתבשיל אלא שלכאורה מצינו סתירה לזה בסי' צ"ב ס"ה שם מבואר שאם נפלה טיפת חלב על כלי בשרי מבחוץ בעודו על האש אף כשנפלה שלא כנגד הבשר המתבשל בו אנו חוששים שטעם הטיפה נבלע בדפנות הכלי ומתפשט הרבה מעבר לאותו המקום בו נפלה הטיפה ובמיוחד קשה ששם אנו מחמירים אפי' בסתם כלים שאינם כלי מתכות ואפי' בלי הסברא של חם מקצתו חם כולו שנאמרה דווקא לגבי מתכות

שעירוי אינו מבשל ואינו אוסר יותר מכדי קליפה. וא"כ לגבי הכיור שלעולם כל השימושים בו הם בצורה כזו שרק העליון (מה שמניחים בתוכו) חם ואילו התחתון (הכיור עצמו) קר אין שום אפשרות שהכיור יבלע יותר מכדי נטילה וממילא אין לחוש לבליעות שיעברו מכיור אחד למשנהו ומותר להשתמש בכיור זה בשופי.

אלא שמ"מ נראה להתיר כיור זה לכתחילה ומחמת סיבה אחרת שהרי מבואר בשו"ע בסי' צ"א ס"ד ע"פ הגמ' בפסחים ע"ו שלעולם כשרותה פוגש דבר צונן או אומרים שתיתאה גבר כלומר שאם התחתון הוא החם והעליון קר חום התחתון מתפשט בכולו ואוסר אותו לגמרי אבל אם התחתון קר והעליון חם אין חום העליון שולט בתחתון אלא רק בכדי קליפה ומכאן

פרשת השבוע

"אני חומה"

הרב יאיר קושניר

ישראל לחרות משפט זה דווקא על השור, ובדגש על 'קרן' השור.

ונראה לומר כי שור מסמל חוזק ואיתנות. והחלק החזק ביותר של השור זה הקרן. אין נגיחה אלא בקרן (בבא קמא ב:). וכלשונו של המהר"ל (ב'נר מצוה') "אין לך דבר שהוא קשה מן הקרן".

קרן מבטא את הדבר החזק, היציב והבסיסי. הגמרא אומרת (בבא קמא טו.) "כי תבע איניש קרנא תבע ברישא", אדם תובע תחילה את הקרן כי זה הדבר הבטוח ביותר, והברור ביותר.

הגמרא במסכת מגילה (יד.) אומרת: "דוד ושלמה

פרשתנו מתחילה לעסוק בירידתו של יוסף למצרים ובניסיונות שהיו מנת חלקו.

התנחומא (פרשה טז) כותב שיוסף ניחן בגבורה של שור וכפי שאמר עליו משה רבנו- "בכור שורו הדר לו, בהם עמים ינגח" (דברים פרק ל"ג, י"ז). וננסה להבין מה הקשר בין יוסף לבין שור.

נמצאים אנו בפרוס ימי החנוכה הבאים עלינו לטובה, וגם בהם מצאנו שייכות לעניין ה"שור": בגזירות יון צוו עם ישראל לכתוב על קרן השור- "אין לנו חלק באלוקי ישראל" (בראשית רבה פרשה ב). עלינו להבין למה היוונים בחרו לצוות על עם

השיעורים שיימסרו השבוע בהלכות שבת מפי רבני הכולל:

אלעד - ראש הכולל הרב אלדד בוטרמן שליט"א יום ג' בשעה 21:00 בבית הכנסת דרך החיים רחוב רבי מאיר 7

רחובות - הרב לייב לויטן-יום ב' שעה 21:00 בבית הכנסת פא"י רחוב עזרא 35

פתח תקווה מרכז העיר - הרב אביעד באבאי- יום ד' בשעה 21:00 בבית המדרש חברון רחוב טרומפלדור 62

פתח תקווה שכונת גני הדר - יום ב' הרב אהרון דואר במתנ"ס הדריים רחוב קהילות יעקב 8

פתח תקווה שכונת עמישב - יום ג' הרב פסח זק בשעה 21:00 בית הכנסת איילת השחר רחוב שבט אשר 13

בני ברק שיכון ג' - הרב אהרון דואר - יום ג' בשעה 20:30 בבית הכנסת המרכזי רחוב חזון איש 74

בני ברק קרית הרצוג - יום ד' הרב אהרון דואר בשעה 21:00 בבית הכנסת היכל שמואל רחוב נויפלד 10

כל המעונין שיתקיים שיעור הלכה באזור מגוריו מפי אחד מרבני הכולל יש ליצור עמנו קשר במייל

שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן", מבאר המהרש"א, שקרן הוא דבר המתקיים, ולכן נמשכה מלכותם. למדנו, אם כן, ש-"קרן השור" מסמל חוזק וציבות, ואם כך הרי שאין מתאים יותר לשור מאשר יוסף. יוסף הוא הסמל לעמידה בנסיון, בכל העוז והכוח, ותשב באיתן קשתו, ללא לאות וללא הפוגה. הוא הלוחם את מלחמת היצר, כשור הנוגח בקרניו. וכפי המובא במדרש שיעקב מעיד על יוסף "רב כוחו של יוסף בני שכמה צרות הגיעוהו ועדין עומד בצדקו" (בראשית רבה פרשה צד).

על יוסף נאמר- "בנות צעדה עלי שור" (בראשית מט, כב), ומפרש רש"י ש"שור" זה חומה. יוסף הוא חומה בצורה, אין פרץ ואין יוצא. אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות אין מזיזות אותו ממקומו. בכור שורו הדר לו.

תכונה זו של יוסף היא שעמדה לו בכל דרכו הארוכה בחושך גלותו, החל ממעמקי שפלותו כעבד וכאסיר, ועד למרום מעמדו כמלך במצרים, הוא נעץ ציפורניו ולא נע מערכיו ומאמונתו. ובקרניו נגח כל נסיון שהגיע לפתחו.

התכונה הזו היא תכונה שמושרשת בעם ישראל. כך נאמר בפסוק בשיר השירים (פרק ח, ט), "אני חומה ושדי כמגדלות", ודרשו חז"ל (פסחים פז). אני חומה- זו כנסת ישראל. כלומר המהות של עם

ישראל, ה"אני" שלהם- זה חומה. חוסן. חוזק. יציבות. עמידה איתנה בניסיונות.

את זה היוונים רצו לשרש, את זה הם שאפו לעקור. ולכן הם ציוו: "כתבו על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל". קרן- דייקא, שור- דייקא, דווקא במקומות שמסמלים את החוזק של עם ישראל ביקשו היוונים להטיל מורך וחולשה, לרחק, להפסיק את הקשר בין ישראל לאביהם שבשמים.

אומר מהר"ל, היוונים הזכירו את עניין ה"שור", כי שור מסמל את חטא העגל, וכמו שנאמר בתהלים (פרק קו, כ) "וימירו כבודם בתבנית שור". נמצא כי היוונים רצו לנתק את עם ישראל ממעלתם ולהוריד אותם ל"שור" שמסמל את החולשה ואת החטא הכי גדול בתולדות ההיסטוריה של כלל ישראל. חטא בו עם ישראל הודיע כי ח"ו אין להם חלק באלוקי ישראל, וח"ו אלה אלוהיך ישראל. נמצא כי את השור שמסמל גבורה ומלחמה, יון ביקשו להפוך למקור של חולשה ושל נפילה.

אכן, דבר זה לא עלה בידם. ואדרבא- חנוכה לכל אורך הדורות מסמל את החוזק של עם ישראל גם בגלות, גם במצבים בלתי הגיוניים. רבים ביד מעטים. גיבורים ביד חלשים. ניצחון הרוח על הגשם. ובזכות מה, בזכות זה שעם ישראל עומדים כחומה בצורה, נלחמים בכל עוז וגם כי נפלת- קמתי.

הרב אהרן דואר

שיודע שלא ישמעו לו, ואין אומרים בזה את הכלל 'מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידין', ואם כך, גם כאן כשרואה אנשים מדברים לשון הרע יהיה מחויב להוכיח אותם גם במקרה שבוודאי לא ישמעו לו.

תשובה: אמת, בשאר איסורי תורה המפורשים יש חובת הוכחה גם אם לא ישמעו לו, לא כן הדין באיסור לשון הרע.

הגמרא אומרת (בבא בתרא קסד:) אומרת שלא לספר בשבחו של חבירו, כיון שמתוך שבחו עלולים השומעים להגיע לדברי גנאי. כלומר ישנם אנשים שאסור לשבח אנשים אחרים בפניהם כיון שתמיד הם ימצאו דברי גנאי מתוך השבח.

ואם כך, אם משער בנפשו שיש סיכוי שעל ידי שימחה בהם לא לדבר לשון הרע, יבואו להרבות בגנאי, אם כך ודאי שאסור לו למחות. (באר מים חיים כלל ו' ס"ק ט).

דיבור למעשה

שמיעת לשון הרע(המשך)

בשבוע שעבר נכתב כאן שבמקרה ואדם נקלע לחבורת אנשים, ותוך כדי שיחתם החלו לדבר דברי לשון הרע, שהדין הוא כך: אם משער שדברי תוכחתו לא יועילו, חייב לעזוב אותם כדי לא להיכשל בשמיעת לשון הרע.

אבל אם אי אפשר לו לעזוב אותם, יוכל להישאר שם, אבל מחויב שלא להאמין לדבריהם ושלא יהיה לו נח בשמיעת הסיפור, וגם שלא יראה ממנו שנח לו שם או שמסכים איתם.

אחד האברכים החשובים שקרא את התשובה, טען בתוקף שלא יתכן לומר כן שיש פטור מלהוכיח אם אדם משער שלא ישמעו את תוכחתו שלא לדבר לשון הרע.

שהרי ישנה הלכה (סי' תר"ח סעיף ב' בהג"ה): שעל איסור המפורש בתורה מחויב להוכיח גם במקרה